

Depopulacija u Varaždinskoj županiji

Blazinarić, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:935877>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Marko Blazinarić

Depopulacija u Varaždinskoj županiji

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Ksenija Bašić

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu

Prvostupnički rad

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Depopulacija u Varaždinskoj županiji

Marko Blazinarić, JMBAG: 0269113519

Izvadak: Depopulacija je uz starenje stanovništva dominantan demografski proces u Hrvatskoj pa tako i u Varaždinskoj županiji. Ona obuhvaća pojavu smanjenja broja stanovnika nekog kraja ili zemlje zbog iseljavanja i nedostatnog prirodnog priraštaja. Nepovoljne gospodarske prilike i niži životni standard u odnosu na zapadne zemlje u koje se iseljava glavni su razlozi ovog negativnog demografskog procesa. Iako Varaždinska županija kao cjelina tek u novije vrijeme bilježi smanjenje ukupnog broja stanovnika, dijelovi županije su već desetljećima zahvaćeni stagnacijom i depopulacijom. Proces su intenzivirale gospodarska kriza 2008. godine i ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Europsko tržište rada postaje dostupnije hrvatskim stanovnicima koji iseljavaju u potrazi za boljom radnom i životnom sredinom. Županijska vlast radi na revitalizaciji stanovništva privlačenjem gospodarskih subjekata na područje županije, poput Hyundaija, i izgradnje tehnološkog parka u gradu Varaždinu. Metodologija koja će se koristiti u izradi rada bit će analiza popisa stanovništva, korištenje postojeće literature te izrada dijagrama, tablica i kartografskih prikaza. U radu će se među ostalom analizirati glavna strukturna obilježja stanovništva te ključni geografski, povijesni i ekonomski faktori aktualnog stanja županije. Također, bit će razmotrena moguća rješenja kojima bi se proces depopulacije zaustavio ili barem ublažio.

Ključne riječi: depopulacija, Varaždinska županija, stanovništvo, emigracija, starenje

Voditelj: doc. dr. sc. Ksenija Bašić

Tema prihvaćena: 5. 2. 2019.

Datum obrane: 30. 9. 2020.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb

Bachelor Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

Depopulation in Varaždin county

Marko Blazinarić, JMBAG: 0269113519

Abstract: Depopulation and aging of population are two dominant demographic processes in Croatia as well as in Varaždin county. Depopulation includes the occurrence of population reduction of an area or county due to emigration and negative natural growth. Unfavorable economic conditions and lower living standard compared to Western countries in which they emigrate are the main reasons for this negative demographic process. Although Varaždin County as a whole has only recently recorded a decrease in the total population, parts of the county have been affected by stagnation and depopulation for decades. The economic crisis in 2008. and Croatia's accession to the European Union intensified the process of depopulation because the European labour market became more accessible. One of the county government attempts in revitalization of population is attracting economic operators to the county area, such as Hyundai. The methodology used in this paper will contain analysis of census data, use of literature and construction of graphs, tables and maps. The paper will analyse, among other things, main structural characteristics of the population and the key geographical, historical and economic factors of the current state of the county. It will also consider possible solutions that would stop depopulation process or at least mitigate it.

Keywords: depopulation, Varaždin county, population, emigration, aging

Supervisor: Ksenija Bašić, PhD, Assistant Professor

Thesis accepted: 05/02/2019

Thesis defended: 30/09/2020

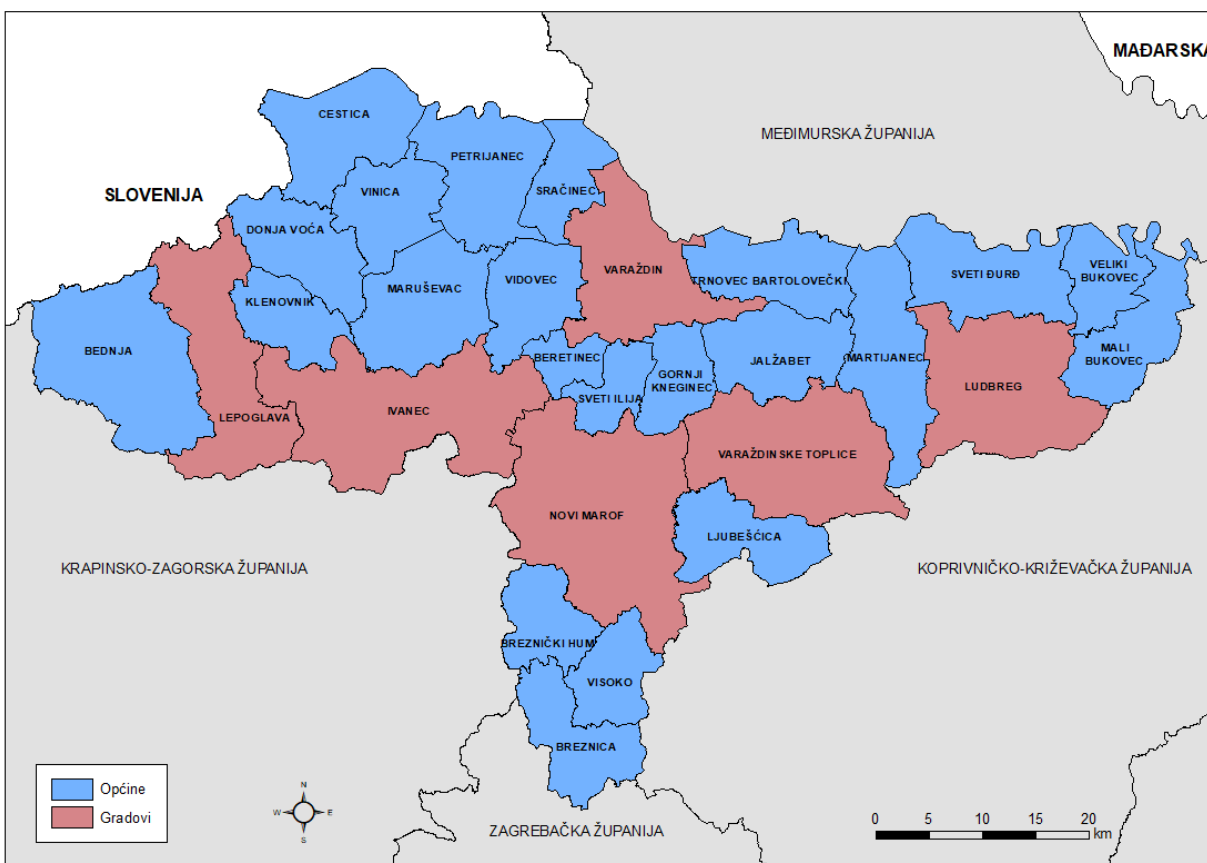
Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Predmet istraživanja	2
1.2. Cilj istraživanja	2
2. Povijesni aspekti naseljenosti	3
3. Prostorni razmještaj stanovništva	6
4. Kretanje stanovništva	8
4.1. Prirodno kretanje stanovništva.....	11
4.2. Migracije	14
5. Biološka struktura stanovništva.....	16
6. Problematike demografske situacije i moguća rješenja.....	19
7. Zaključak	20
8. Popis literature.....	21
9. Popis izvora	22

1. Uvod

Geografija je kao znanost posvećena istraživanju prostora. Unutar geografske znanosti, proučavanjem stanovništva bavi se grana demogeografija. Za prostor Republike Hrvatske tipični su negativni demografski procesi poput duboke starosti stanovništva, niskog fertiliteta, negativnog prirodnog kretanja stanovništva te masovne emigracije. Masovne emigracije su kroz povijest bile potaknute ratovima, a posljednjih godina su intenzivirane uspostavljanjem zajedničkog europskog tržišta rada, boljih uvjeta rada i višeg životnog standarda koje pružaju pretežno zapadnoeuropske države. Sve navedene procese posljednjih tridesetak godina prati i Varaždinska županija.

Sl.1. Administrativna podjela Varaždinske Županije (stanje 2011.)

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, DGU, 2013.

Varaždinska županija smještena je na sjeverozapadu Hrvatske. Na sjeveru je omeđena Međimurskom županijom i Republikom Slovenijom, na jugoistoku Koprivničko-križevačkom županijom, na jugu Zagrebačkom županijom te na jugozapadu Krapinsko-zagorskom županijom. Prema stanju na dan popisa iz 2011. godine županija se prostire na 1262 km² te obuhvaća broj od 175951 stanovnika. Gustoćom naseljenosti od 139,42 st/km² Varaždinska je županija treća najgušće naseljena županija Republike Hrvatske nakon Međimurske županije i Grada Zagreba.

Administrativno je podijeljena na 28 jedinica, 6 gradova i 22 općine. Najveća koncentracija stanovništva nalazi se na potezu Novi Marof-Varaždin dok čak 55,2% stanovnika živi u administrativnim gradovima. U županijskom centru Varaždinu smješteno je 46946 stanovnika, odnosno 26,6% ukupnog stanovništva županije.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja rada bit će prikaz razmjera depopulacije koja je zahvatila Varaždinsku županiju. Analizirati će se podaci i problemi koji uzrokuju izumiranje stanovništva na spomenutom području poput iseljavanja, negativne prirodne promjene, duboke starosti stanovništva, indeksa međupopisne promjene, nepovoljnih gospodarskih prilika i ekonomskih faktora koje su prouzrokovali iste. Pretpostavka je da područje županije zbog negativne prirodne promjene i pojačanog iseljavanja bilježi pad broja stanovnika te da je sve više naglašena razlika naseljenosti između urbanih i ruralnih prostora.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj rada je utvrditi u kojoj su mjeri depopulacija i ostali negativni demografski procesi zahvatili prostor Varaždinske županije. Rad se provodi u svrhu ozbiljnijeg shvaćanja aktualnih problema koji bi se adekvatnim mjerama mogli zaustaviti ili barem usporiti. Osim teorijske analize u radu će biti korištena analiza prikupljenih statističkih podataka iz raznih publikacija i izvora, metode sinteze i analize, deskripcije i generalizacije, a kartografskim i grafičkim prikazima pokušati će se predočiti sadržaji, odnosi i promjene u prostoru.

2. Povijesni aspekti naseljenosti

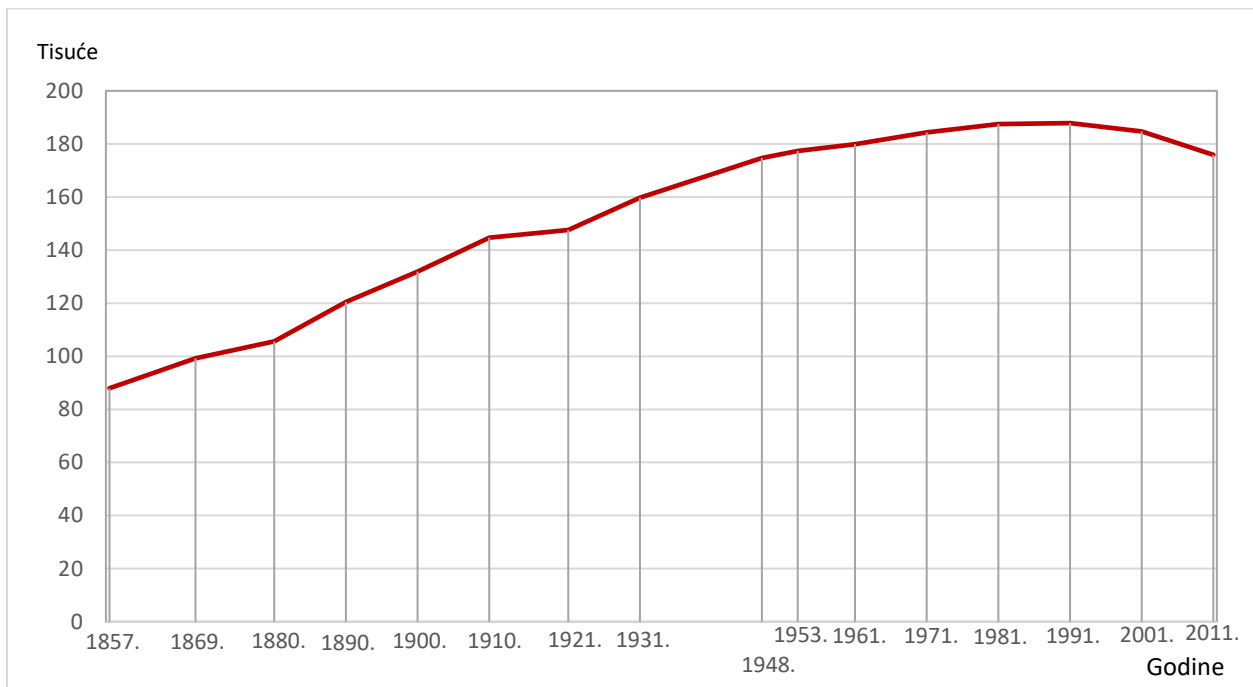
Na naseljenost Varaždinske županije utjecali su mnogi povijesno-geografski čimbenici. Spomenuti teritorij nikada nije bio pod turskom vlašću, posljedično pojačano je doseljavanje pa je ubrzani populacijski rast županije započeo u 16. stoljeću prilijevanjem stanovnika iz drugih krajeva zahvaćenih ratnim razaranjima. Grad Varaždin je u 17. stoljeću dobio važnu ulogu kao središte Vojne krajine te se ističe kao važan logistički centar za ostale gradove u Krajini. Jačanjem vojne funkcije grad privlači trgovce i obrtnike te dolazi do jačanja gospodarstva. 1767. godine dobio je ulogu glavnog grada te je izrastao u važno političko, upravno i gospodarsko središte. Desetak godina kasnije Varaždin je zahvaćen ogromnim požarom koji je u potpunosti devastirao grad te je 1776. godine izgubio upravno-političku funkciju. Razvija se tekstilna industrija koja privlači velik broj stanovnika, a prema Šimončić-Bobetko (2011.), sredinom 19. stoljeća Varaždin je bio najveći grad središnje Hrvatske.

Sl. 2. Grad Varaždin u 18. stoljeću

Izvor: mapire.eu

Od prvog popisa stanovništva 1857. pa do 1991. godine vidljiv je stalan rast broja stanovnika dok je prema posljednja 2 popisa utvrđen pad broja stanovnika. Upravo je 1991. godine Varaždinska županija dosegla maksimum naseljenosti od 187.853 stanovnika. Do 1948. godine u županiji se bilježi izrazit porast ukupnog broja stanovnika, praćen razmjerno visokim prirodnim prirastom. Porast broja stanovnika od 1857. do 1948. iznosio 98,6%, odnosno godišnje se broj stanovnika povećavao za 0,73% (Spevec, 2009.).

Sl.3. Broj stanovnika Varaždinske županije u razdoblju od 1857. do 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima

Taj stabilan rast iz godine u godinu prekinut je u međuratnom razdoblju između popisa 1910. i 1921. godine gdje je zabilježena svojevrsna stagnacija odnosno minimalan rast broja stanovnika. Uzrok je nesigurna politička situacija u Europi, niske stope nataliteta i povećani mortalitet muškog stanovništva. Broj stanovnika i dalje raste, međutim stopa rasta se smanjuje usred izbijanja Drugog svjetskog rata. Agrarna je prenaseljenost postala problem u prvoj polovici dvadesetog stoljeća. Dolazi do sve češćeg iseljavanja iz ruralnih krajeva u gradove koji su tada bili središta industrije te svojevrsni centri rada. Ruralni egzodus prouzročio je pad bioprodukcije, posljedično, povećale

su se nejednakosti između ruralnih i urbanih krajeva. Te su se razlike nastavile povećavati pa se krajem Drugog svjetskog rata broj naselja sa populacijskim pražnjenjem povećao. Gospodarska politika tadašnje države temeljila se na razvoju industrije u urbanim sredinama te su ruralni krajevi, zajedno sa poljoprivredom, stavljeni u drugi plan. Oni demografski slabe te je sve veći priljev stanovništva u gradove, međutim i dalje nema pojave nijedne kontinuirane depopulacijske zone (Nejašmić 1991). Iseljavanje je bilo prisutno u prometno izoliranim krajevima udaljenijim od općinskih središta i gradova, na današnjem području Varaždinskih Toplica, Bednje i Lepoglave. Stagnacija rasta broja stanovnika u razdoblju od 1981. do 1991. popraćena je naglim padom uslijed Domovinskog rata (1991-1995.). Upravo je Varaždin bio važna strateška točka u kojem se nalazila druga najveća vojarna tadašnje države. Teška razaranja, gubitak domova i najmilijih potaknuo je iseljavanja pa je upravo to razdoblje početak negativnog demografskog trenda koji posljednjih godina prati Varaždinsku županiju.

Posljednjim popisom stanovništva utvrđen je pad broja stanovnika u svim gradovima Varaždinske županije. Razlog pada je negativna migracijska bilanca popraćena negativnom prirodnom promjenom. Samo 4 općine imaju veći broj stanovnika 2011. godine u odnosu na 2001. godinu: Trnovec Bartolovečki, Cestica, Sračinec i Gornji Kneginec.

Tab.1. Promjena broja stanovnika u gradovima Varaždinske županije

	Varaždin	Varaždinske toplice	Lepoglava	Ludbreg	Ivanec	Novi Marof
1991.	48 834	7 236	8 935	8 485	14 630	14 350
2001.	49 075	6 973	8 718	8 668	14 434	13 857
2011.	46 946	6 364	8 283	8 478	13 758	13 246

Izvor: Državni zavod za statistiku: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2011.

3. Prostorni razmještaj stanovništva

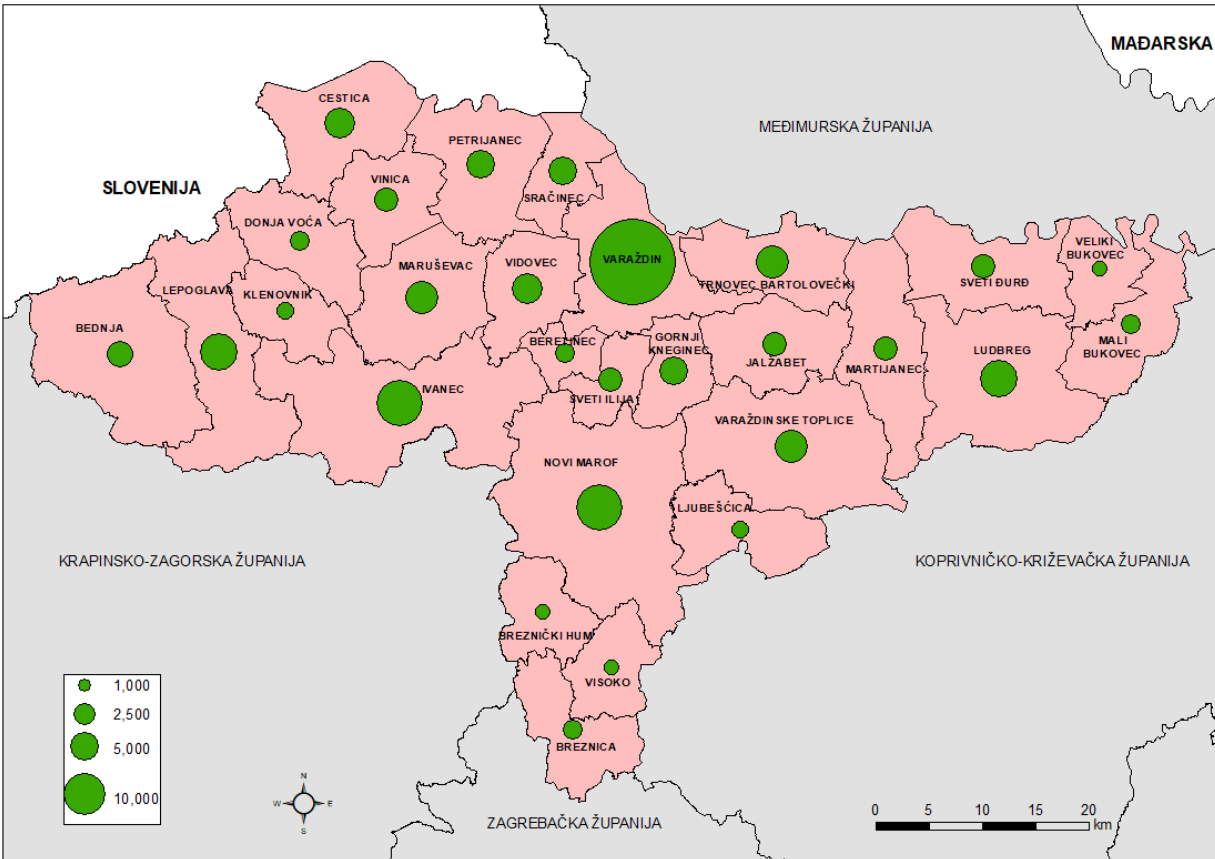
Razmještaj stanovništva može se sagledati kao izravna posljedica prirodnih mogućnosti (i nemogućnosti) za naseljavanje i određenih društveno-gospodarskih procesa te promjena koje su poticajno ili ograničavajuće djelovali na razvoj, dinamiku i prostorna obilježja naseljenosti (Akrap i Živić, 2001). Urbani sistem županije slabo je razvijen s velikim brojem malih naselja. Od 302 naselja županije, sva su naseljena, a u 247 naselja županije boravi 600 ili manje stanovnika. Prema tablici 2, usporedbom podataka iz 2011. godine sa prijašnjim popisima stanovništva, utvrđen je porast broja naselja s najmanjim brojem stanovnika. Navedeno je, prema Spevec (2011.), direktna posljedica depopulacije i starenja stanovništva županije.

Tab. 2. Broj i veličina naselja Varaždinske županije prema broju stanovnika od 1991. do 2011. godine

Veličina naselja (broj stanovnika)	1991.		2001.		2011.	
	Broj naselja	%	Broj naselja	%	Broj naselja	%
0-200	82	27.42	90	29.90	99	32.78
201-400	92	30.77	90	29.90	90	29.80
401-600	54	18.06	54	17.94	48	15.89
601-800	22	7.36	19	6.31	23	7.62
801-1000	18	6.02	21	6.98	17	5.63
1001-2000	24	8.03	21	6.98	19	6.29
2001-4000	5	1.67	2	0.66	2	0.66
≥ 4001	2	0.67	4	1.33	4	1.32
Ukupno	299	100	301	100	302	100

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine

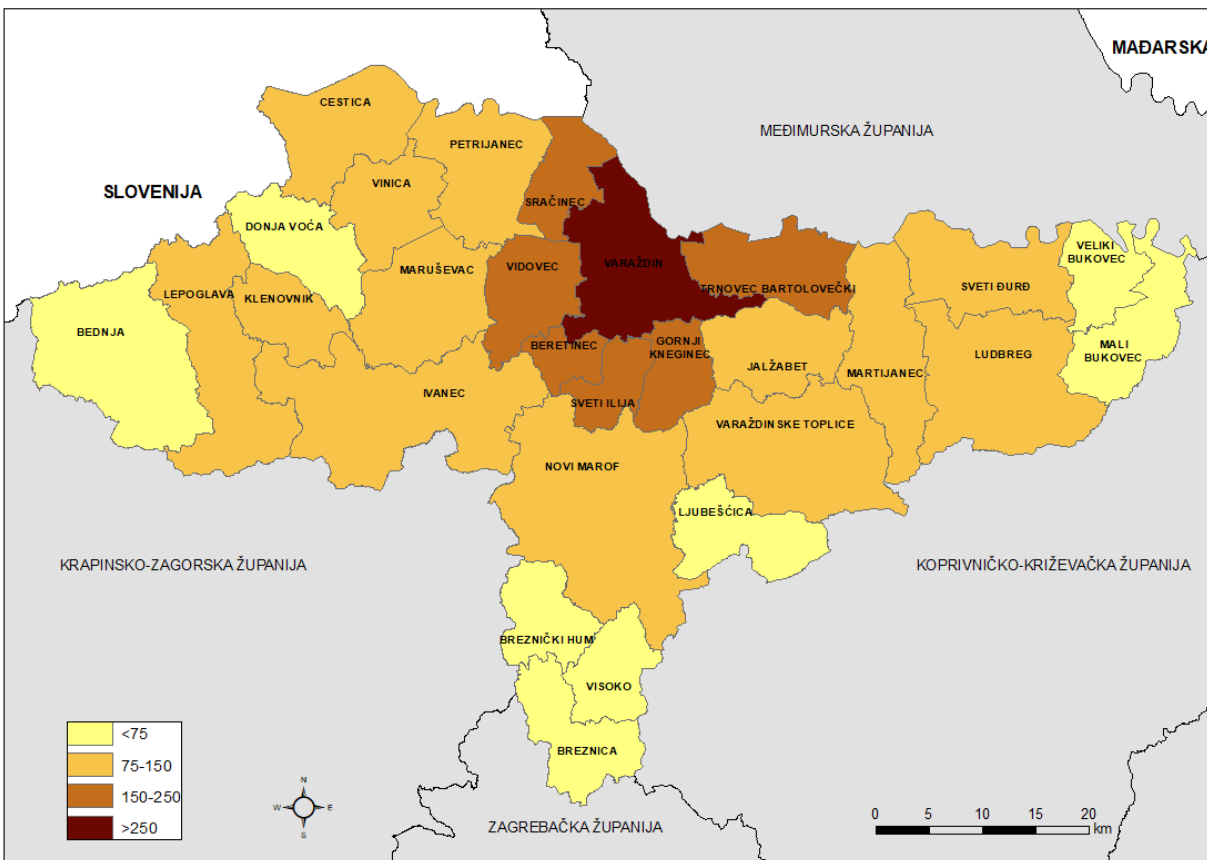
Varaždin, Ivanec, Trnovec Bartolovečki i Lepoglava su gradovi koji prema popisu iz 2011. godine broje više od 4000 stanovnika. Već spomenuto težište naseljenosti prostire se na potezu Varaždin-Novi Marof. Razlozi su prirodno-geografski čimbenici i dobra prometna povezanost. Nejašmić (2005.) ističe da je upravo razvijenost i dužina cestovne mreže glavni indikator praznjena seoskih naselja. Ta tvrdnja aktualna je i za Varaždinsku županiju, budući da su rubne općine najslabije naseljene te bilježe najveći pad broja stanovnika. Ta činjenica najzornije se može prikazati gustoćom naseljenosti. Ona je definirana kao omjer broja stanovnika i površine na kojoj oni obitavaju.

Sl. 4. Broj stanovnika Varaždinske županije po gradovima i općinama (stanje 2011.)

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

Gustoća naseljenosti Varaždinske županije iznosi 139,5 stan./km². Na slici broj 4, može se vidjeti da su se formirale 3 zone oko centra županije Varaždina. Upravo Varaždin, u prostornom, funkcionalnom i prometnom smislu, ima središnji položaj u županiji. On je također i središte funkcije rada, pa stoga ne čudi velika gustoća naseljenosti od 787,9 stan./km². Slijede općine Gornji Knežinec (240,7 stan./km²), Sračinec (205,8 stan./km²) i Sveti Ilija (205,3 stan./km²) koji uz Trnovec Bartolovečki, Vidovec i Beretinec čine prvu zonu naseljenosti. Upravo su te općine funkcionalno, prometno i gospodarski najbolje povezana sa regionalnim centrom Varaždinom. Općine najjače zahvaćene depopulacijskim pražnjenjem su Breznički Hum (52 stan./km²), Bednja (52,1 stan./km²), Ljubešćica (52,2 stan./km²). One su i ujedno prometno najslabije povezane općine Varaždinske županije. Samo 4 općine imaju veći broj stanovnika 2011. godine u odnosu na 2001. godinu: Trnovec Bartolovečki, Cestica, Sračinec i Gornji Knežinec.

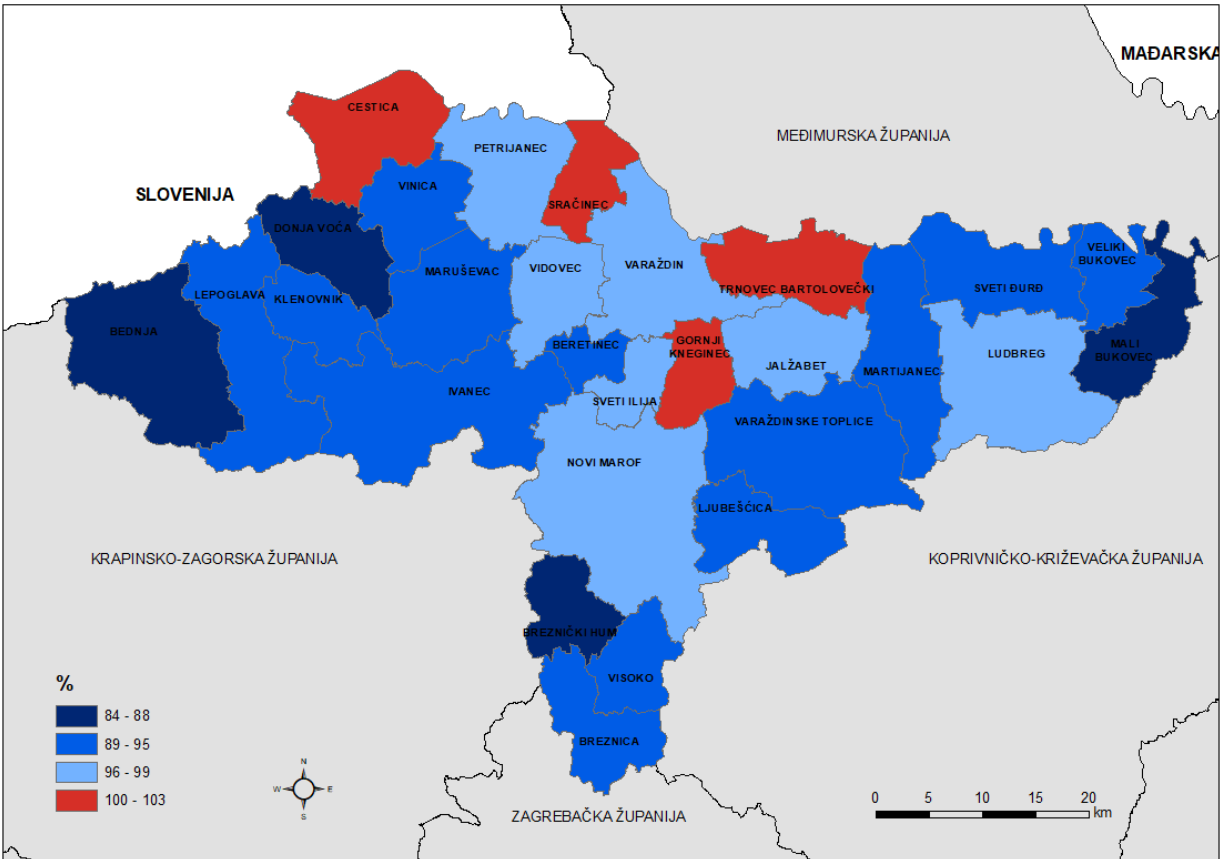

Sl. 5. Gustoća naseljenosti Varaždinske županije po općinama (stanje 2011.)

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

4. Kretanje stanovništva

Međupopisna promjena broja stanovnika temelj je utvrđivanja demografskih trendova promatranog područja. Usporedbom prirodnog i popisnog kretanja stanovništva u međupopisnom razdoblju definiran je smjer njegovog prostornog kretanja – je li neki prostor pretežno imigracijskog ili pretežno emigracijskog karaktera. Rast broja stanovnika nekog područja produkt je pozitivnog prirodnog kretanja i imigracija, dok je pad stanovnika uvjetovan negativnim prirodnim kretanjem i negativnom migracijskom bilancom. Ukupno kretanje stanovništva rezultanta je zajedničkog djelovanja prirodnoga prirasta (odnosa nataliteta i mortaliteta) i migracijske bilance (odnosa imigracije i emigracije) (Živić, 2011.).

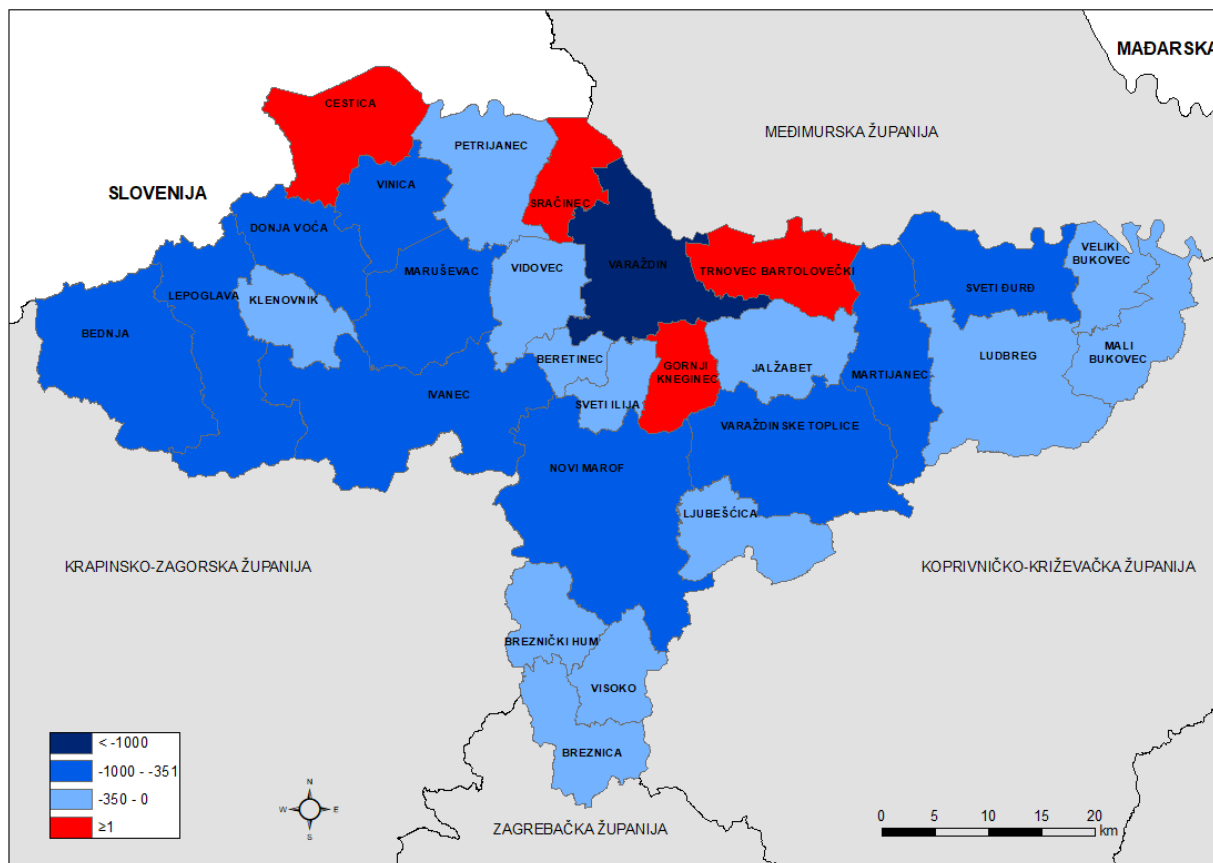

Sl. 6. Indeks međupopisne promjene Varaždinske županije po općinama (2001.-2011.)

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. i 2011. godine

Na slici 6 prikazan je indeks međupopisne promjene koji se interpretira na način: ako je indeks jednak 100 nije došlo do promjene broja stanovnika (u ovom slučaju bi to značilo da je 2011.godine broj stanovnika nekog mjesta sa indeksom 100 ostao nepromijenjen u odnosu na 2001. godinu), ako je indeks manji od 100 područje gubi stanovništvo dok se indeksom većim od 100 broj stanovnika nekog prostora povećava. 24 od 28 administrativno teritorijalnih jedinica ima negativnu međupopisnu promjenu. Trnovec Bartolovečki, Gornji Kneginec i Cestica razvijaju se pod okriljem formiranja gospodarskih zona koje privlače mlade obitelji i stanovnike općenito. Sračinec je dobro prometno povezan sa županijskim središtem, a stanovnike privlači epitetom „najuređenijeg sela u Hrvatskoj“. Najmanji indeks od 84 posto ima Bednja, zatim slijedi Donja Voća sa 86, a Breznički Hum i Mali Bukovec također pripadaju skupini najugroženijih. Uzroke treba tražiti u

slabijoj prometnoj povezanosti, rubnom geografskom položaju u županiji kao i udaljenost od administrativnih gradova koji su središta centra rada.

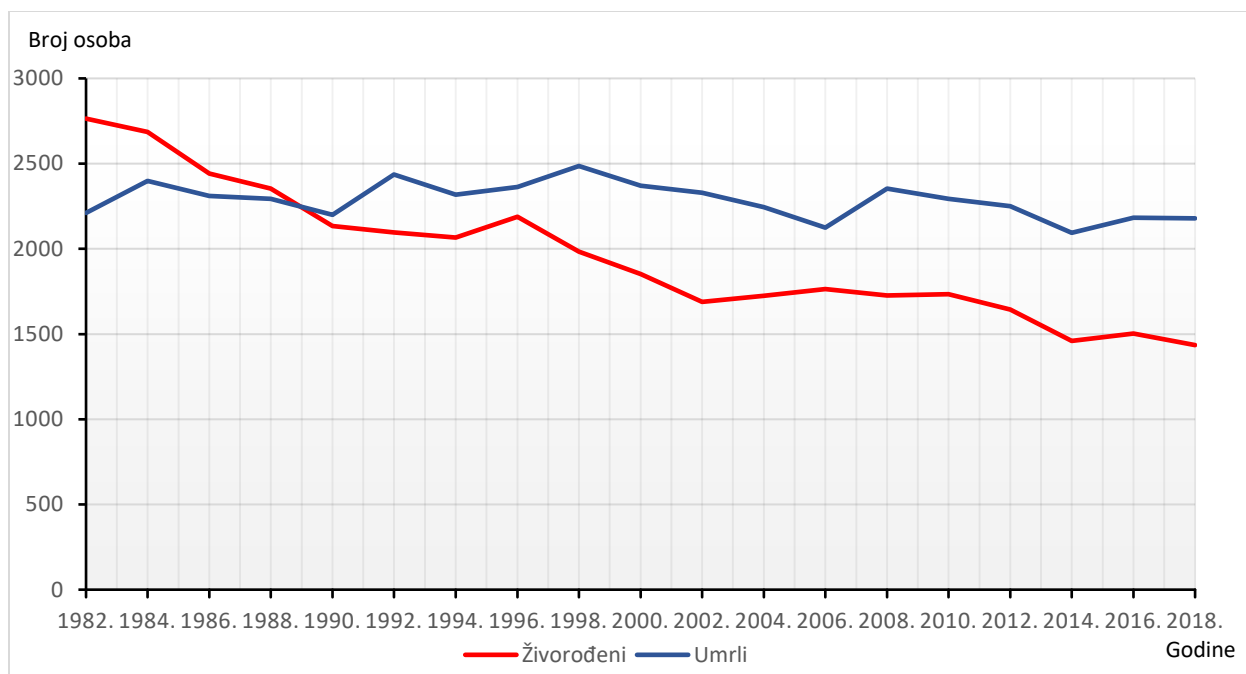
Sl. 7. Međupopisna promjena broja stanovnika Varaždinske županije po općinama (2001.-2011.)
Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. i 2011. godine

Slika 7 prikazuje međupopisnu promjenu broja stanovnika Varaždinske županije. Na prvi pogled karta je identična onoj sa slike 6. Najveća razlika je Grad Varaždin, koji je zabilježio pad broja od 2129 stanovnika u odnosu na 2001. godinu. Taj podatak se ne može iščitati sa slike 6, jer je indeks međupopisne promjene za Grad Varaždin 96%. Kako se lagano može manipulirati podacima dokazuje činjenica da je indeks međupopisne promjene za općinu Ljubešćica 95%, što je dovelo do pada broja stanovnika te općine od 101 osobe. Dakle jednak indeks međupopisne promjene, a razlika pada broja stanovnika između dva promatrana područja je 2028 stanovnika. Identičan rast populacije od 128 stanovnika bilježe Sračinec i Cestica, a u „plusu“ su još i Trnovec Bartolovečki (32) i Gornji Kneginec (90). Nakon Varaždina, najveći pad u broju stanovnika utvrđen

međupopisnom promjenom postižu Gradovi Ivanec (-676), Novi Marof (-611), Varaždinske Toplice (609) i općina Bednja (-773)

4.1. Prirodno kretanje stanovništva

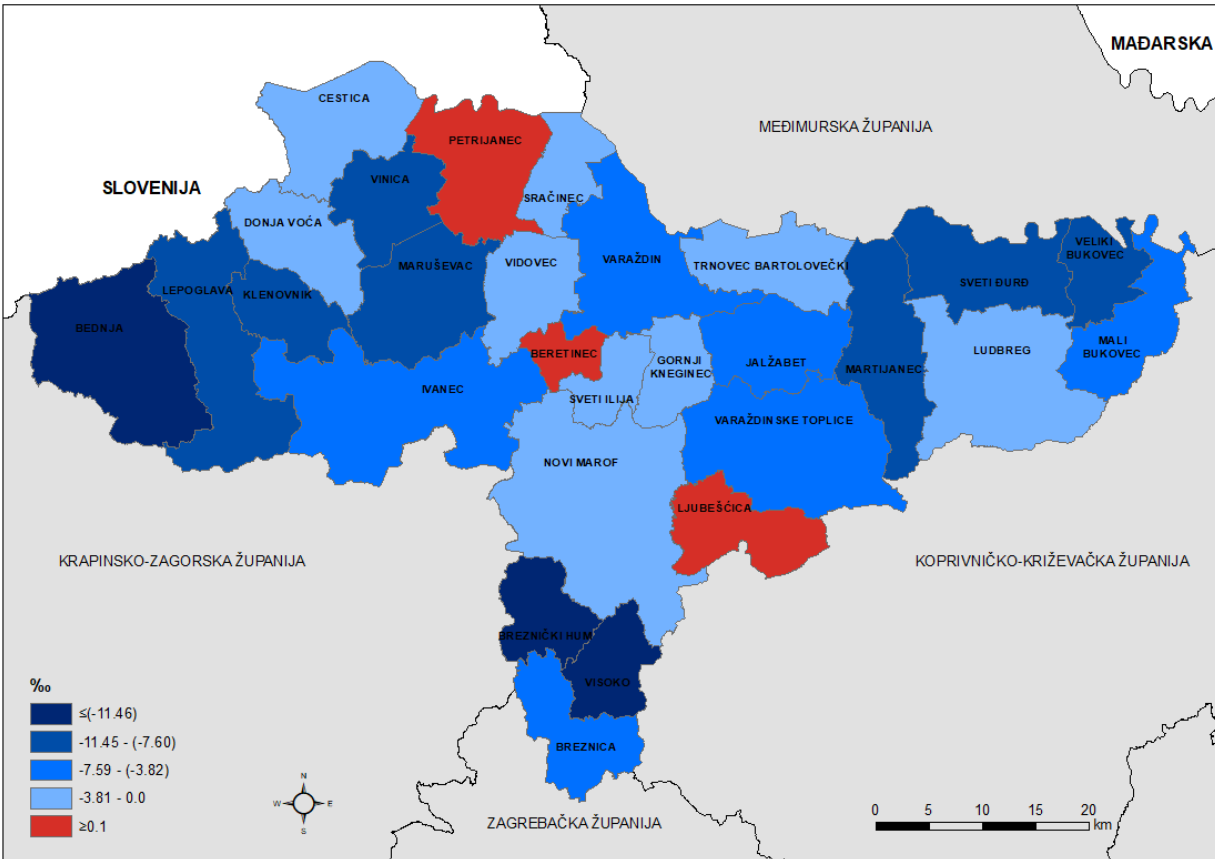
Prirodno kretanje stanovništva definirano je kao razlika rodnosti (nataliteta) i smrtnosti (mortaliteta). Ono može biti pozitivno, u tom slučaju broj živorođenih je veći od broja umrlih, ili negativno, a njihovom usporedbom dobivamo prirodnu promjenu. Ratovi izrazito utječu na biodinamiku društva jer se povećava smrtnost, a smanjuje rodnost populacije pa dolazi do prirodnog pada. Poznavanje prirodnoga kretanja stanovništva nužno je za ocjenu i tumačenje cjelokupnog demografskog kompleksa i njegovih promjena, kao i dosegnute razine ukupnoga razvoja (Friganović, 1987.). Specifičan društveni i gospodarski razvoj uzrok je nepovoljne prirodne dinamike stanovništva Hrvatske nakon drugog svjetskog rata. Prema Friganoviću (1990.), demografska tranzicija u Hrvatskoj završila je sredinom 1980-ih, odnosno prelazak populacije iz visokih stopa smrtnosti i rodnosti u niske. Usporedbom 1971. godine, u kojoj je zabilježeno 61673 živorođene djece, i 2002. u kojoj je bilo 40094 živorođene djece, dobiva se podatak da je u tridesetogodišnjem razdoblju ostvaren pad broja živorođene djece od čak 21569 osoba. U istom razdoblju je ostvaren porast broja umrlih od 13,5% ili 6031 osobe. Prirodni pad tipičan je gotovo za sve krajeve Republike Hrvatske, a on je na razini države 2019. godine iznosio -15659, kao i sve manje stope nataliteta koje su posljedica mnogih faktora od kojih prednjače iseljavanje, duboka starost ukupnog stanovništva te polarizirani razvoj sela i grada. Upravo su sela ta koja su prestala biti središta reprodukcije.

Sl. 8. Živorodeni i umrli u Varaždinskoj županiji u razdoblju od 1983.-2018. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku: Stanovništvo – pregled po županijama

Od 1982. godine broj živorođenih u Varaždinskoj županije progresivno se smanjuje, pa je tako 1982. rođeno 2764. djece, a 2018. godine tek 1435 djece. Pozitivan prirodni priraštaj posljednji je puta zabilježen 1989. godine. Višegodišnje smanjivanje fertiliteta, nataliteta i prirodnog priraštaja pridonijelo je tome da prirodno kretanje stanovništva 1990. godine ima negativan predznak. To je razdoblje u kojem sve, osim 3 županije u Republici Hrvatskoj, bilježe negativni prirodni prirast koji se prepisuje ratnom razdoblju. Na broj rođenih utječu razni društveni, biološki, gospodarski te individualni razlozi (Nejašmić. I., 2005). Biološke čimbenike obuhvaćaju smanjenje broja žena u fertilnoj dobi usred iseljavanja reproduktivnog stanovništva, duboka starost ukupne populacije županije i dr.. Loša ekonomska situacija također nije pogodna za rađanje djece, a mnoge obitelji žive lošijim životnim standardom te se ustručavaju imati veći broj djece upravo zbog nemogućnosti financijskog uzdržavanja istih. Stopa prirodne promjene na razini županije 2019. godine iznosila je -4,78%.

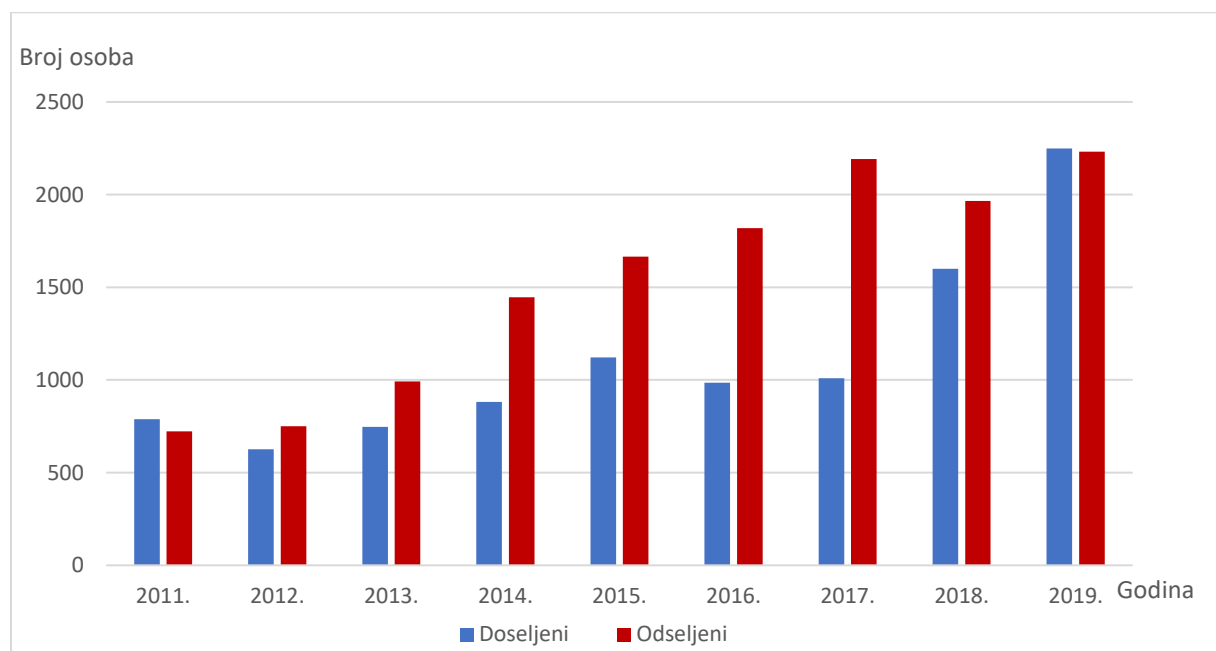
Sl. 9. Stopa prirodne promjene u Varaždinskoj županiji 2018. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici

Pri računanju stope prirodne promjene, za broj stanovnika općina korištena je procjena Državnog zavoda za statistiku za 2018. godinu (DZS: Gradovi u statistici, 2019). Zbrojem tih podataka dobivamo procijenjen broj stanovnika županije za 2018. godinu, a on iznosi 166 658. Iz slike 9 može se vidjeti da su od 28 administrativnih jedinica u 2018. godini samo 3 općine imale pozitivan prirodan priraštaj: Petrijanec 4,89‰, Ljubešćica 1,76 ‰ te Beretincec 0,47‰ . U negativnom prirodnom priraštaju prednjače općine: Bednja -14,35‰ , Visoko -12,94 ‰ i Breznički Hum -11,46 ‰, te gradovi Lepoglava -7,83‰, Varaždinske Toplice -5,64‰ i Varaždin -5,09‰.

4.2. Migracije

Migracije podrazumijevaju stalnu promjenu mjesta boravka odnosno stanovanja, bez obzira radi li se o stalnoj ili privremenoj promjeni, a osnovna podjela je na unutarnje i vanjske (Nejašmić, 2005).

Sl. 10. Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo za Varaždinsku županiju u razdoblju od 2011. do 2019. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2019.

Opće kretanje stanovništva županije uvelike je uvjetovano migracijama, međutim prirodni prirast više pridonosi depopulaciji Varaždinske županije. U promatranom razdoblju migracijski je saldo postao negativan tek 2012. godine. Proces emigracije intenzivirao se ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, što se ogleda rastom broja emigranata u nadolazećim godinama. Na taj način olakšan je odlazak u inozemstvo radi obrazovanja ili posla pa je broj iseljenih porastao za 242 emigranta u odnosu na 2012. godinu, dok je maksimum od 2192 iseljenih postignut 2019. godine. Broj emigranata raste do 2018. godine kada se nazire smanjenje broja istih. Varljivi podaci svakodnevnica su u statistici pa je važno da se objasni anomalija koja je 2018. i 2019. godine uzrokovana doseljavanjem radnika iz azijskih zemalja u potrazi za boljim životom. Najveći broj doseljenih

čine upravo doseljenici iz Nepala, čak njih devetstotinjak (kroz dvije godine), koji se planiraju zadržati do 3 godine, a sa zarađenim bi novcem uspjeli izgraditi novi život u Nepal. Treba spomenuti kako će broj emigranata rasti te bi prema autorovoj procjeni vrhunac mogao dosegnuti 2022. godine odlaskom privremenih radnika iz prostora županije.

Tab. 3. Migracijski saldo stanovništva po gradovima Varaždinske županije u razdoblju od 2014.-2018. godine

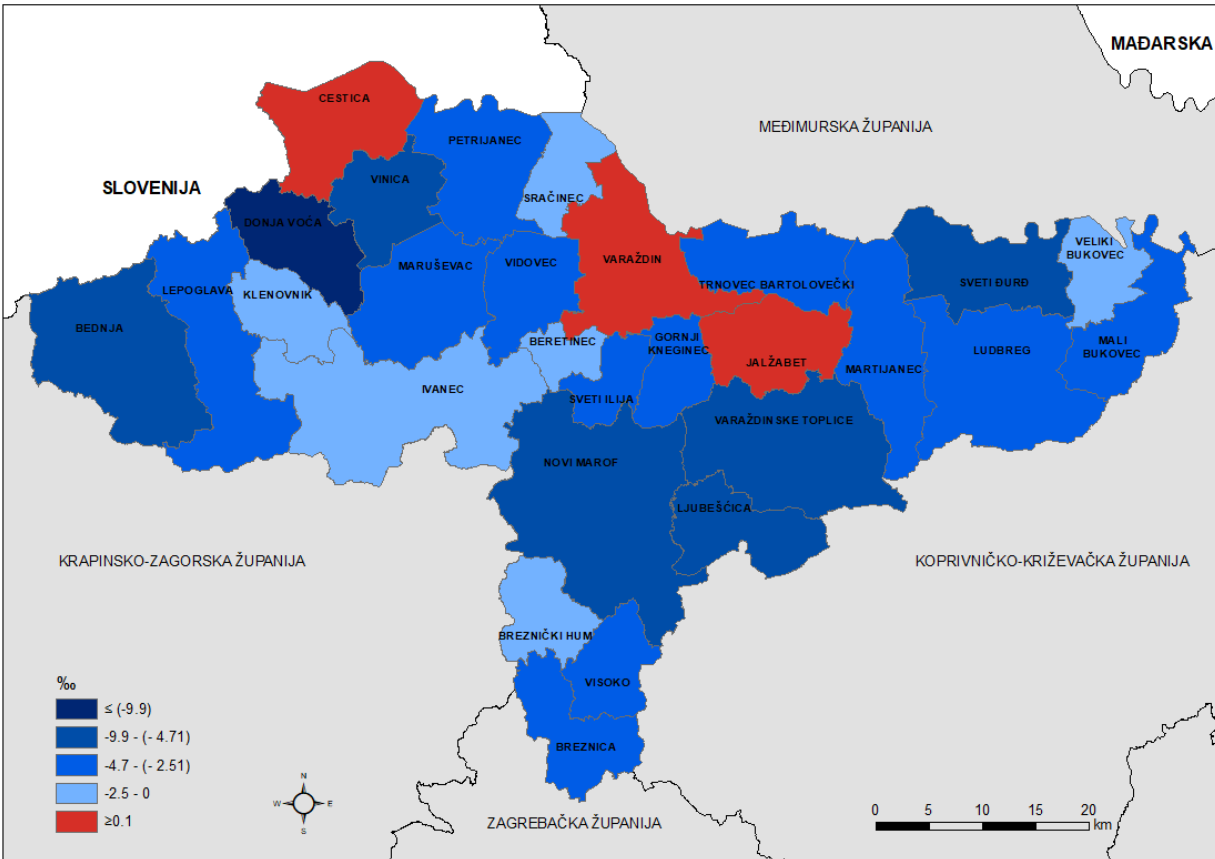
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Ivanec	-30	-64	-36	-64	-67
Lepoglava	-51	-40	-76	-74	-78
Ludbreg	-52	-89	-101	-44	-7
Novi Marof	-89	-113	-129	-185	-125
Varaždin	25	100	108	-71	285
Varaždinske Toplice	-73	-71	-58	-69	-33

Izvor: Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2018.

Migracijski saldo stanovništva (neto migracija) jest razlika broja doseljenih i broja odseljenih da-nog područja ili države u određenom razdoblju (DZS, 2019.)

U tablici 3 prikazana su migracijska obilježja gradova Varaždinske županije koje prikazuju da svi gradovi u promatranih 5 godina bilježe negativni migracijski saldo osim u 4 slučaja kada je u Varaždinu 2014., 2015., 2016. i 2018. godine migracijska bilanca bila pozitivna.

Negativna migracijska bilanca specifična je za 25 od 28 administrativnih jedinica Varaždinske županije. Jalžabet 9.3‰ (338 stan.), Varaždin 0.9‰ (421 stan.) i Cestica 0.8‰ (44 stan.) jedini imaju pozitivnu migracijsku bilancu u razdoblju od 2013. do 2018. godine. Ta područja gospodar-ski su vrlo razvijena i kao takva privlače stanovništvo. Svi ostali gradovi, koji bi trebali biti centri rada i privlačenja stanovništva također imaju negativnu migracijsku bilancu. Upravo Novi Marof ima najveći pad broja stanovnika migracijama od -5 ‰ (665 stan.), a od općina prednjači Donja Voća -9.9 ‰ (-243 stan).

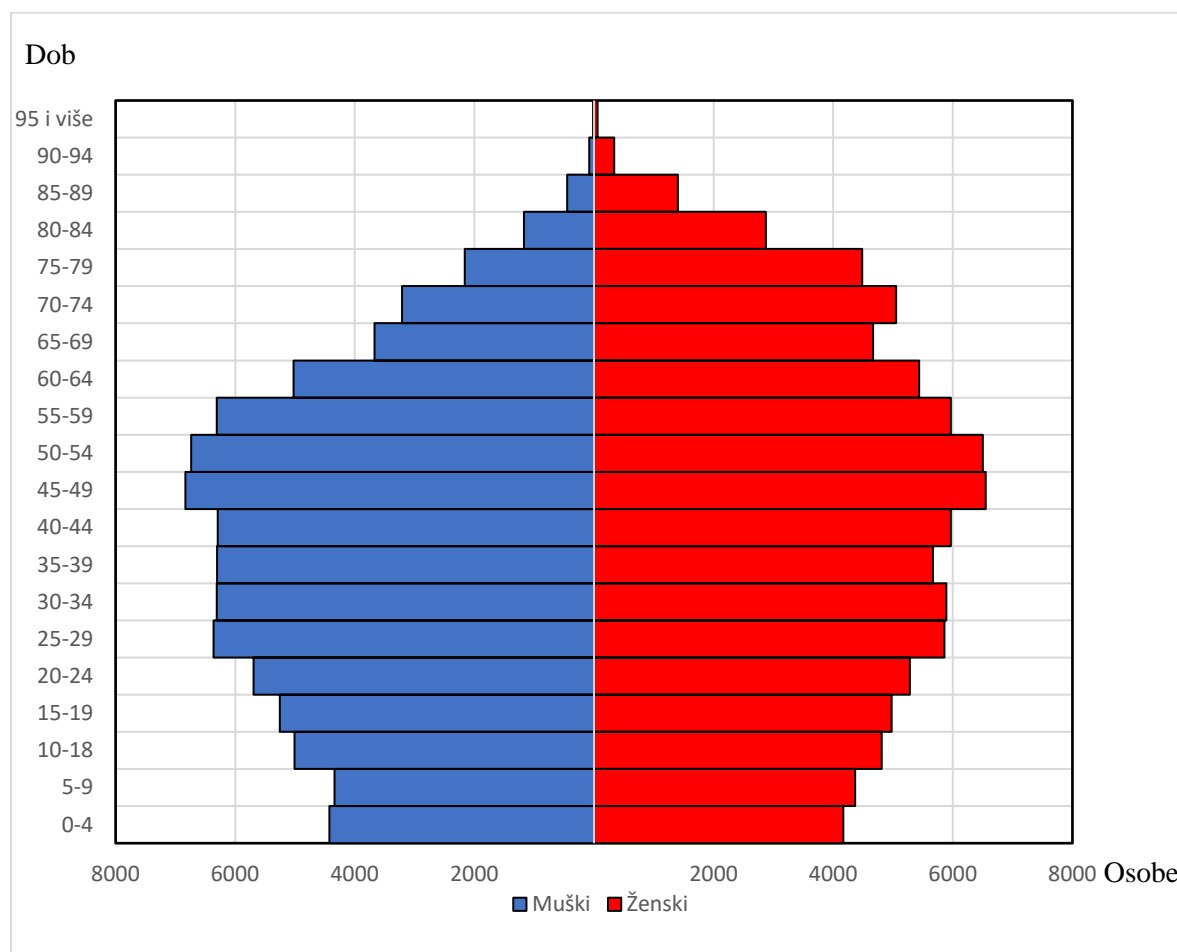
Sl. 11. Stopa neto-migracije Varaždinske županije po općinama u razdoblju od 2011. do 2018.

Izvor: Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2019.

5. Biološka struktura stanovništva

Biološka struktura stanovništva zorno prikazuje prošli, sadašnji i budući razvoj populacije. U ovom poglavlju naglasak će biti na dobnoj i spolnoj strukturi stanovništva jer su te značajke najrelevantniji pokazatelji buduće demografske reprodukcije i ekonomske aktivnosti stanovništva (Živić, D. 2011.). Navedena dva pokazatelja određena su ukupnim kretanjem stanovništva, odnosno prirodnom dinamikom (natalitet i mortalitet) i migracijama, ali i oni sami također na njih utječu. Analizom slike 12 uočava se oblik urne za koju je tipičan širok vrh, uska osnovica te malen broj zastupljenosti mladih u odnosu na staro stanovništvo. Prema popisu iz 2011. godine, postotak a mladih osoba (do 20 godina) u ukupnoj populaciji županije iznosi 21,22 %, dok je udio starog stanovništva (stariji od 60 godina) iznosio 22,78%. Najveći broj populacije nalazi se u dobnoj

skupini od 45 do 49 godina. Vrijedi opće pravilo da se rađa veći broj muške nego ženske djece, pa se taj podatak ogleda u dobnim skupinama do 18 godina. Isto tako za županiju vrijedi da životni vijek žena traje duže što je vidljivo na dobnospolnoj piramidi u posljednjih nekoliko razreda.

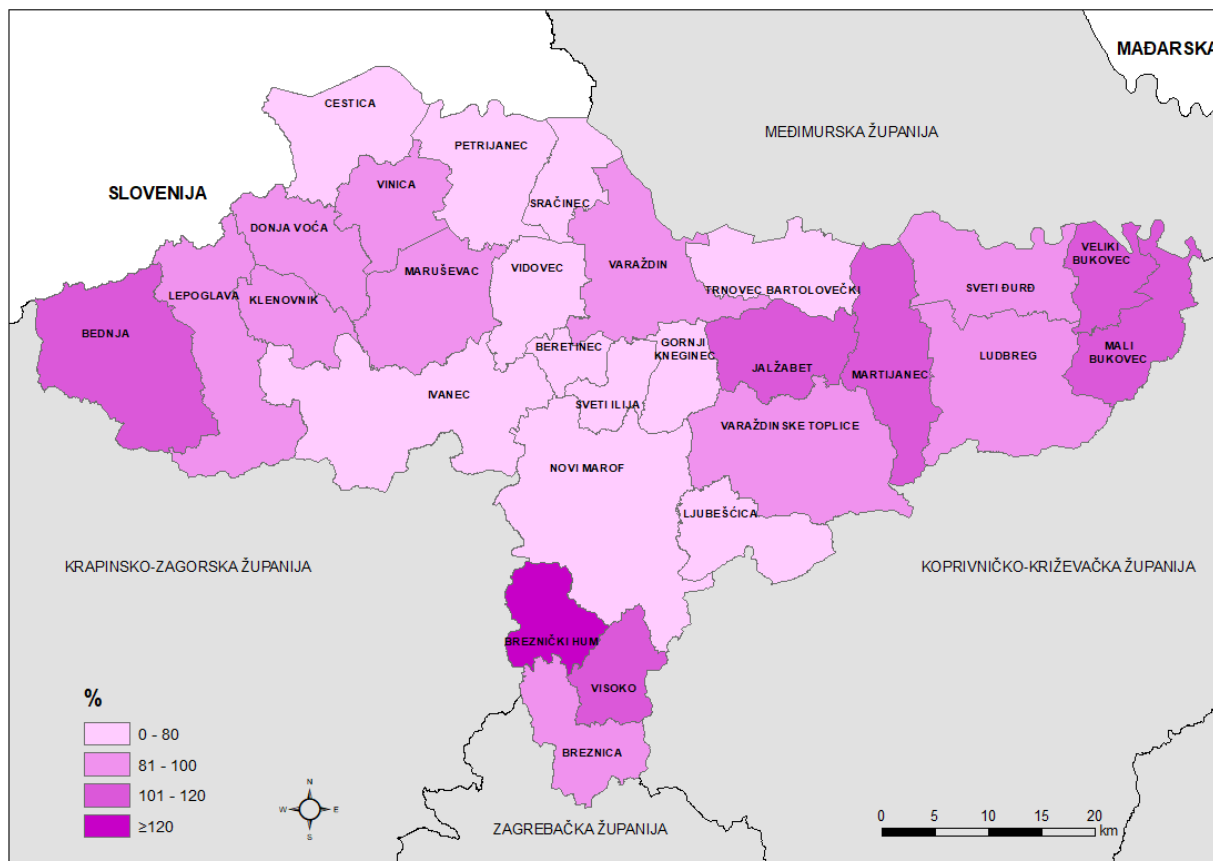

Sl. 12. Dobno-spolni sastav stanovništva Varaždinske županije

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Indeks starosti za općine i gradove Varaždinske županije prikazan je slikom 13, a on se dobiva kao omjer starog i mladog stanovništva koji se množi sa 100. Ukoliko indeks poprima vrijednost od 40 (40 starih osoba na 100 mladih) tada je stanovništvo zahvaćeno procesom depopulacije (Mišetić, R., 2020). Njegova vrijednost na razini županije iznosi 114,75, što znači da na svakih 100 mladih osoba dolazi 114 starih. Posljednji puta je indeks bio povoljan prije pedesetak godina, točnije 1953. godine kada je popisom utvrđen indeks starosti od 27.9. Od popisa 1953. indeks raste

iz godine u godinu te je kritičnu masu dosegao 2011. kada je na razini države on iznosio 115. Ovaj podatak samo ukazuje na negativne demografske trendove koje su zahvatile županiju.

Sl. 13. Indeks starosti u Varaždinskoj županiji prema popisu iz 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine

Sastavom stanovništva prema spolu prikazan je omjer muškog i ženskog stanovništva. Prema popisu iz 2011. godine na području Varaždinske županije obitava više žena. Taj odnos brojčano izražen prikazuje da od ukupne populacije žene čine 51,32%, a muškarci 48,68%. Sličan odnos muške i ženske populacije prisutan je i na području cijele Hrvatske pa ovdje nema većih odstupanja. Koeficijent maskuliniteta iznosi 94,84%.

6. Problematike demografske situacije i moguća rješenja

Najveći problem Varaždinske županije, sa stajališta demogeografije, je upravo depopulacija. Posljedično ona utječe i na druge sfere života, poput gospodarstva, ali i budućnost broja stanovnika navedenog prostora. Popisom iz 2001. godine, prvi je puta od popisa stanovništva 1857. godine, zabilježen pad broja stanovnika županije u odnosu na prijašnji popis stanovništva. Domovinski je rat označen kao prekretnica demografskog razvoja Varaždinske županije. Ratna stradanja pretežito muškog stanovništva, smanjeni broj reproduktivno sposobnog stanovništva, razaranja koja su utjecala na gospodarstvo, proces obnove istih i negativna migracijska bilanca samo su neki od razloga koji potvrđuju potonju tezu.

U razdoblju od 2011. do 2019. županija je izgubila 10228 stanovnika, od toga 36,92 % otpada na migracije, a 63,08% na prirodnu promjenu. Ovaj podatak dokazuje da je zapravo negativno prirodno kretanje najveći demografski problem županije. Podaci prikazani u ovom radu i ostali relevantni indikatori služe za pretpostavku kretanja broja stanovnika određenog prostora. Nastavi li se ovaj demografski trend, za pretpostaviti je da će doći do znatnog smanjenja stanovništva na području Varaždinske županije.

Većina strategija razvoja općina i gradova statističkim podacima prikazuju djelovanje negativnih demografskih trendova, međutim revitalizacijske mjere za suzbijanje istih izostaju. Ciljevi su im slični a obuhvaćaju unapređenje gospodarstva ili poljoprivrede, poboljšanje komunalne infrastrukture, razvoj turizma i poticanje društvenih aktivnosti. Za razne revitalizacijske mjere na razini županije u razdoblju od 2007. do 2015. godine utrošeno je 1,6 milijardi kuna (Vitez, M., 2017). Najčešće mjere su: izgradnja novih vrtića, poboljšanje uvjeta osnovnoškolskog obrazovanja, veće naknade za svako novorođeno dijete te osiguravanje fleksibilnog radnog vremena. Jedna od ideja za rješavanje demografskih problema je razrada demografske strategije administrativnih gradova i općine. Ona postoji na razni države, ali se ne provodi. Potrebno je izdvojiti financijska sredstva, odrediti ključne probleme i najefikasnije mjere, kao i vremenski okvir za provođenje istih. Demografska pitanja često su postavljana pred izbore i kao takvi su dio pustih obećanja koje se brzo zaboravljaju. Često se ulaže u razvoj gospodarstva, na štetu demografskih mjera, a zabrinjavajuće

je da prema podacima iz 2015. godine prosječna plaća Varaždinske županije najmanja od svih županija Republike Hrvatske.

7. Zaključak

Varaždinska županija od popisa 1991. godine bilježi konstantan pad broja stanovnika. Depopulacija i starenje stanovništva osnovni su procesi kojima se objašnjavaju demografske promjene navedenog prostora. Potonje su se razvile radi nedostatka pronatalitetne politike te izostanka gospodarskog rasta i razvoja. Navedeni faktori indiciraju nastavak negativnih demografskih trendova. Ratna razaranja krajem dvadesetog stoljeća potaknula su emigracijska kretanja usred nemogućnosti daljnjeg razvoja industrije te sveobuhvatno negativnog utjecaja na gospodarstvo. Istraživanja su pokazala da županija bilježi jednu od najmanjih prosječnih plaća u Republici Hrvatskoj. Visina plaća jedna je od pokazatelja koja omogućuje razvoj sigurne podloge za osnivanje obitelji i financijsko uzdržavanje istih. Upravo su nepovoljni ekonomski pokazatelji uzroci negativnog prirodnog priraštaja koji je glavni krivac za nepovoljne demografske procese u županiji. Ostanom u županiji prihvaća se niži standard, a upravo radi toga mlado reproduktivno stanovništvo odlučuje emigrirati prema zapadnoeuropskim zemljama. Rubne općine županije s agrarnim i gospodarski nerazvijenim područjima najviše su zahvaćene depopulacijom čije uzroke treba tražiti u velikoj udaljenosti od centra rada i slaboj prometnoj povezanosti. Prema indeksu starosti na svaku stariju osobu dolazi jedna mlada osoba. Duboka starost stanovništva nameće se kao velik problem koji vodi nastajanju još jednog problema – uspostavi neodrživog mirovinskog i zdravstvenog fonda. Velika količina novca izdvaja se na revitalizacijske mjere koje su neefikasne. Promjene moraju započeti na razini države, najprije se treba početi provoditi populacijska politika, a kao jedan od najvažnijih ciljeva postavlja se poticanje obitelji na veći broj djece. Upravo je stanovništvo uzrok svim pojavama i događajima u prostoru, a uz iseljavanje i visoku stopu negativne prirodne promjene nema ni razvoja gospodarstva, obrazovanja kao ni napretka društva kao cjeline. Depopulacija i izumiranje dijelova Varaždinske županije neće stati sve do kada se ne poduzmu konkretne mjere, a za sada sve ostaje na strategijama i planovima.

8. Popis literature

Akrap, A., Živić, D. 2001: Demografske odrednice i obilježja obiteljske strukture stanovništva Hrvatske

Friganović, M., 1990: Demogeografija: stanovništvo svijeta, Školska knjiga, Zagreb

Mišetić, R., 2020 : Socio-demografski-pokazatelji-iz-popisa-stanovništva, skripta

Nejašmić, I., 2005: Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska knjiga, Zagreb

Ružić, S., Šimončić-Bobetko Z., 2000: Agrarna reforma i kolonizacija u Hrvatskoj 1918.-1941., Časopis za suvremenu povijest

Spevec, D., 2009 :Starenje stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001., Migracijske i etničke teme

Živić, D., 2011: Hrvatski domovinski rat u zrcalu demografije, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Vitez, M., 2017: Utjecaj jedinica lokalne i regionalne samouprave na formiranje populacijske politike - primjer Varaždinske županije

9. Popis izvora

Državna geodetska uprava: Središnji registar prostornih jedinica, 2013.,
<https://dgu.gov.hr/registar-prostornih-jedinica> (14.8.2020)

Mapire, n.d.: Europe in the XVII. century, <https://mapire.eu/en/map/firstsurvey-bnal/?layers=136&bbox=1805103.4187828163%2C5687752.066107618%2C1823285.8768861527%2C5693484.843229005> (14.08.2020.)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima (23.8.2020)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. – Prvi rezultati po naseljima, www.dzs.hr (25.08.2020.)

Državni zavod za statistiku: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.,
www.dzs.hr (26.8.2020)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, www.dzs.hr (26.8.2020)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, www.dzs.hr (1.9.2020)

Državni zavod za statistiku: Stanovništvo – pregled po županijama, www.dzs.hr (3.9.2020)

Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2018., www.dzs.hr (3.9.2020.)

Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2019., www.dzs.hr (3.9.2020.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti (4.9.2020.)